

עלון להפצת
המוסר

הסביבות

"אוהל יוסף" – גובהרדוק ירושלים

ע"ש ישיבתו הראשונה של רבינו גרשון ליבמן זצ"ל נוסדה גסו וילנא תש"ב

תשרי התשפ"ו

פרשת וילך

גליון מספר 547 (587)

דגל המוסר לרבינו גרשון ליבמן זצ"ל – וילך

"ויאמר ה' אל משה הנך, שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה אחריו אלהי זכר הארץ... וזורה אפי בו כיום ההוא... ומצאוהו רעות רבות וצרות... ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדוה את בני ישראל שימה בפייהם למוען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל" (לא-טז)

"כאשר הוא שם", דנים את האדם לפי מעשיו ברגע זה. ואם מישוה יבא ויבא עליו נבואות שחורות, יהיה קשה לסבול את זה, ומתייחסים לדבריו כאל גומואות בעלמא. וכאן התורה מציעה לנו כוז דוגמא, עם כאלו חשדות! איך יתכן? אם אנו נאמר לאיזה תלמיד שאם יעזוב את הישיבה הוא עלול לרדת עד שפל המדרגה, כאשר הוא עכשיו במצב רוחני גבוה, הדברים לא יתקבלו.

החטא קובע את מהות האדם

התורה הקדושה מביעה חשדות נוראים נגד עם ישראל, בזמן שהם נמצאים בדרגה כל כך גבוהה של "אתם חזקים בה' אלהיכם, חיים כלכם היום" במקום להתפעל מהם, באים לבשר להם שאחרי מיתת משה רבינו הם יגיעו עד לשפל המדרגה עד ועד בכלל. וזו אחרי אלהי נכר הארץ!

כשאנו רואים אדם, ונדמה לנו שהוא במדרגה גבוהה, אנו מתבטלים. לא עולה על דעתנו לחשוך מאומה.

הרב"מ מביא על הפסוק: "כי ידעתי את יצרו": וטעם כי המשך בעמוד ב'

מעשה רב

ההשגחה לפי האמונה

הגבול. תוך כדי צעידה, ניגשו לפתע שני חיילים גרמנים למרן הגרי"ז, והחלו לחקור אותו. הוא נשאל על ידם האם יש ברשותו נשק או כספים, וכאשר נענו בשלילה, ערכו על גופו חיפוש דקדקני. הדבר נמשך דקות ארוכות, עד שמאי שם צץ לו חייל נוסף, שהיה בדרגה בכירה משלהם, והורה להם בתנועת יד לשחרר אותו. רק אז הואילו השניים לעזוב את הרב לנפשו.

גם כאשר הגיעו למעבר הגבול, לא חלפה הסכנה. הם המתינו בציפייה שעות אחדות, בסכנת נפשות אמיתית, להגעתם של שומרי הגבול. מאוחר יותר נודע, כי בכל אותן שעות של המתנה, הסתובבו לא הרחק משם חיילים גרמנים, וכל יהודי שחלף לידם – נרצח ביריות. מרן הגרי"ז ניצל, אפוא, בניסים. רק שעות ארוכות לאחר מכן, חצו בסייעתא דשמיא את הגבול.

מספר ימים לאחר מכן, ישב הגרי"ז עם בניו בדירתו בוויילנה, וספר להם על המאורעות שחווה מנקודת מבטו, וכה סיפר: "כל אותה עת שנסענו מוורשה לוויילנה, הרהרתי בלבי אודות הסוגיה הנפלאה שגילה זקננו, רבי חיים מוולאז'ין, להידבק במחשבת 'אין עוד מלבדו'.

השתדלתי בכל

היה לבטוח יותר, אך להגיע לגבול הרוסי – היה זה סיכון גדול. נסיעה ברכבת – לא הייתה ניתנת להעלות על הדעת, משום שהגרמנים הסתובבו והרגו כל אדם בעל חזות יהודית. משום כך, צירף עמו הגרי"ז עוד קבוצה של כחמשה עשר איש, יחדיו נסעו בעגלות לוילנה.

הסכנה הייתה גדולה. הדרך, שארכה שלוש יממות רצופות, שרצה אלפי חיילים נאצים רצחניים. בדרכם עברו דרך עיר גדולה ולא מוכרת, והעגלות איבדו שם את כיוון הנסיעה. משך שעה ארוכה הסתובבו בסמטאות העיר, מנסים לשווא למצוא רמז כיצד עליהם להמשיך. הם ניסו להיעזר בתושבים מקומיים, אבל בכל פינה ראו רק גייסות של הצבא הגרמני. אף אדם אחר לא הסתובב ברחובות. לבסוף, הם נעזרו בשירותיו של גרמני זקן, שלאחר שגער בהם על הימצאם שם בשעה הרת אסון שכזו – ניהאם להראות להם סוף סוף את דרך המלך לוויילנה. מאוחר יותר, נודע לרב מבריסק ומלוויו, כי עיר זו שימשה כמפקדה נאצית, וכל תושביה היהודים נרצחו על ידם.

העגלות המשיכו בדרך, עד הקילומטר האחרון שלפני הגבול הרוסי, שער בשטח העיר ביאליסטוק. שם ירדו הנוסעים, והחלו לצעוד רגלית לכיוון מעבר

חזקו ואמצו אל תיקראו ואל תערצו מפניהם כי ה' אלקיך הוא הלך עמך לא ירפך ולא יעזבך. ופרש"י: "לא ירפך" – לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו. הנה, רש"י הקדוש בא לבאר את כפל הלשון – 'לא ירפך ולא יעזבך', לומר, שהקב"ה לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו. אלא שלכאורה יש לתמוה, דהלא אף עתה, הכפילות בעינה עומדת, דיכול היה לכתוב בקיצור לשון: לא יעזבך. לשם מה האריכה התורה בלשונה, והוסיפה את ענין הרפיון?

את התשובה נבין על פי המעשה הבא:

כאשר פרצה מלחמת העולם השנייה, שהה הרב מבריסק, הגאון רבי יצחק זאב סולובייצ'יק, בוורשה. כל ניסיונותיו לצאת לביתו שבבריסק עלו בתוהו, והוא נאלץ להישאר בימים הנוראים ההם בוורשה. יום אחד נפלו עיניו על כותרת עיתון המספרת, כי הרוסים החליטו למסור את העיר ווילנה חזרה לבעליה הליטאים, והוא החליט, שכעת זהו הזמן הטוב ביותר לקום ולנסוע לוויילנה.

אולם, שאלת השאלות הייתה, כיצד מגיעים. באותם ימים, חילקו הגרמנים והרוסים ביניהם את פולין, בהסכם ריבנטרופ-מולוטוב הנודע. השטח שהיה בשליטת הרוסים, נחשב

רעות וצרות

בימי הדין מתעוררים אנו לחשוב על כל אשר ארע לנו במשך השנה, ומתבוננים אנו איך להתחזק מכך. והיאך?

בפרשת וילך "ומצאוהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה" הפסוק מתאר כשהגיעו רעות וצרות, יאמר האדם שאלו הגיעו כי אין אלוקים עמו.

והנה הפסוק פתח ב"רעות וצרות" ומסיים "הרעות" בלבד. והלא גם צרות היו?

מרן הגרא"מ שך זצ"ל מיישב: רעות; נקרא גוף הרעה, ו"צרות" הוא מלשון צר, שלפעמים נמצא האדם במצב שהעולם נעשה לו צר ומעיק עליו ונשבר רוחו בקרבו. וזהו מלבד היסורין שיש לו על ידי גוף הרעה. **אלא שמה שנעשה לאדם צר, זהו מפני שחסר לו באמונה,** אבל מי שיראת ה' בלבבו ומאמין בהשגחה פרטית, הצרות כבר אינן מצירים לו, כי ימצא מנוח ותנחומין. וזה כשהאדם מגיע להכרה לאמר "על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלו".

כשהאדם משריש את ההכרה הברורה שהרעות באים מחמת ריחוק ה', מתחזק הוא בקירבת ה', **הרי שאין הרעה מצירה לו, אלא אדרבה נעשית לו תחושת רווח וחיזוק באמונה.**

כך היא התחושה הנכונה והמבט הישר על כל הצרות שהיו לנו בשנה שחלפה, ואין לנו אלא להתחזק ולהרגיש כי אין הצרות מעיקות עלינו, אלא אדרבה מביאים אותנו להתקרב אל בוראינו.

גמר חתימה טובה הסביבות

פתגמים ואמרות.....עמוד ב'
על פרשיות השבוע.....עמוד ב'
שבת שובה.....עמוד ג'
עשרת ימי תשובה.....עמוד ד'
גזי שנה.....עמוד ד'

המשך בעמוד ד'

דגל המוסר וצבים / המשך

ידעתי את יצרו אשר הוא עושה היום, כטעם כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, שהיא הידיעה בפועל כי הידיעה בעתיד ידיעה בכח, ואם לא חטא בני ישראל במדבר ולא נודע יצרו בפועל, לא היה הגון שיעיד בהם שירה לומר הגלוי לפניו שתחטאו וכו'... ע"ש. דנים אדם לגבי העתיד מפעולת חטא של העבר, ואנשי שעכשיו בהווה הוא במצב כל כך גבוה, אך אם כבר נכשל בעבר, אז ודאי שטמון בו הכח לחטא בעתיד.

הספורנו מביא על אותו פסוק: שאינם מצפים להיכנס לארץ כדי לעבדני בה כמו המכוון מאתו, כאמרו בעבור ישמרו חוקיו, אבל מצפים אותה להשביע נפשם המתאוה וימשך מזה כל הרע שנבא... איזה חשדות! לחשוד שכל תשוקתם להיכנס לארץ ישראל זה רק בשביל למלאת תאוותם! הבה נתבונן. כשאנו רואים אדם שנכשל בכעס או בהקפדה, האם זה רק מקרי בלבד, דהיינו שאדם זה הוא טוב מצד עצמיותו ואינו מועד להקפיד, ולכעוס, רק נכשל, במקרה, או שמא יש כאן עדות והוכחה על כל המהות והעצמיות שלו, ולא מקרה בודד הוא! כשאנו רואים תלמיד שנעסע מהישיבה ואח"כ חזר, אך בזמן ששהה בחוץ, נכשל בענין כלשהוא, וכשחזר לישיבה, הוא חוזר ללמוד מוסר בהתפעלות כמקדם, מהי המהות שלו, והיכן המקרי? האם מהותו זהו הטוב, ומה שנכשל זה מקרה חולף או שמא, דרך המכשול, הדרך הרעה, זוהי מהותו, ולימוד המוסר זהו מקרה התלוי בסיבות שונות, אם זה בגלל שאין "בידו" לעשות משהו אחר, או מאהבת כבוד וכדומה.

כאן חז"ל מגלים לנו שהעבירה היא היא ההוכחה על המהות של האדם, וזהו

כאן חז"ל מגלים לנו שהעבירה היא היא ההוכחה על המהות של האדם, וזהו

דברי רבותינו בעלי המוסר על פרשיות השבוע

רבי חיים זיצ"ק זצ"ל

"וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל"

ואמרו חז"ל אין וילך אלא לשון תוכחה. יש להבין איזו תוכחה היתה כאן, והלא הלך להודיע להם שהוא מת, וכדברי הרמב"ן "לנחם אותם על ענינו, כלומר אני זקן ואין לכם עוד תועלת ממני, ועוד כי השם צוני שלא אעבור שם, ואל תפחדו ואל תיראו, כי ה' יעבור עמכם לא יסלק שכינתו מכם בעבורי, ויהושע הוא העובר לפניכם במקומי", ומה יש בזה דברי תוכחה.

ביאר זאת הגאון ר' חיים זיצ"ק זצ"ל, שאין תוכחה יותר נוקבת מהדבר אל אנשים וקולעת לתוך לבם מן התוכחה הזו של זכרון יום המות. כאשר מזכירים לאדם שחיייו הם מוגבלים ושיבוא יום הקץ שלו, הרי זה מצנן את כל רתיחת דמו, ומשתיק את כל תביעותיו. וכדברי חובות הלבבות "כאשר יחשב בחליפתו ובוא אליו המות מהרה והפסק מאוייו ותקותו בעת ההיא, ועזבו כל קניינו והתיאשו מקחת מהם מאומה לצדיה ומהועיל בהם וצורת עמדם בקבר, וכבר חלף אור פניו ושחר מראהו וירום תולעים ועפוש ומוגלה, ויחלפו סימני יופי גופו ויחזק באוש ריחו, כאלו לא רוחץ מעולם ולא מורק ולא הפיח ריח הטוב. כי כאשר יעבר על לב אדם זה וכיוצא בו, יכנע בנפשו וישח ולא יתנאה ולא יגבה לבו ולא יתנשא ולא יתגדל". והתמונה הזו שראו לפנייהם בצורה מורגשת ומוחשית ביותר, כיצד אדם נפרד מן החיים ברגעיו האחרונים, היא התוכחה הגדולה והנוקבת ביותר.

החפץ חיים זצ"ל

"ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה' אלקיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה" (לא, יג).

ביאר החפץ חיים זצ"ל, שהתורה באה להזהיר את האדם שצריך לעבוד את ה' "כל הימים", והיינו ברציפות, ושלא יהיה הפסק בעבודתו, והלב יהיה מסור תמיד לעבודתו יתברך.

והמשיל זאת לאדם חולה שפגש אותו חבירו ברחוב ושאל בשלומו. השיב לו החולה "לא עליך, ידידי, חולה אני". ומה טיבך של מחלתך? חזר חבירו ושאלו. והלה משיב "מחלת הקדחת יש לי". התבונן חבירו בפניו ואמר לו "אודה ולא אבוש כי מראה פניך אינו מעיד שאמנם חולה הנך". אמר לו החולה "צדקת, היום באמת אני מרגיש טוב ואין לי כלל חום", אם כן תמה חבירו, למה הינך מיצר, הרי כבר הבראת? "אינך יודע טיב מחלתי" - השיב הלה, "מחלה זו שקדחת שמה, טיבה היא שיום אחד קודחים מחום גבוה ואז מוטלים על ערש דווי, ולמחרת יורד החום והרי אתה מתהלך כאחד האדם. וכך חזור חלילה מזה כמה שבועות, הרי שגם ביום שאין לי חום עדיין חולה אני".

במצב זה אנו נמצאים לפעמים, יש אמנם ימים שאנחנו בריאים לחלוטין, עובדים את ה' בכל הלב, אולם המחלה מתגלית אצלנו כשאנו מתרשלים לפתע וחוזרים לכסילותנו, נמצא שהמחלה מקננת בנו אף באותם הימים שאנו עובדים את ה' כמו שצריך. משום כך מבקש מאתנו ה' יתברך "ליראה את ה' אלקיכם כל הימים", ללא סירוגין, יום כך ולמחרת אחרת, אלא כל הימים נעבוד את ה' בלב שלם.

מחשבת מוסר

אמרות ופתגמים

בשבת קודש מברכין חודש אלול כשהתחיל החזן לומר המילים "ראש חודש אלול יחיה" ראנ את החפץ חיים פעם שנודעו ורטט כל גופו והתפרץ בגבי גדול עד שאימח ופחד נפל על קול המתפללים.

חגרי"ס זצ"ל בימי אלול ניכר היה על פניו חרדת יום הדין, ושאל לו אחד: "כל כך למח? וכי אלול הוא דב?" השיב לו: "מי שכתב בו 'וגם את הארי וגם את חרב היכה עבדיך' אנפ"י בגוא הימים האלו אמר: 'סמר מפחדך בשרי, ממשפטיך יראתי'."

"לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה" - ואין סכנה כמי שאינו שג בעשרת ימי תשובה (מוהר"נ לעווטאן)

פעם נכנס חגרי"ס מקלם בעש"ט ושמע שני אגריים מדברים ביניהם אנדות קניית אתרוג. אמר בקול חתפולות: "אין מיטן יוהכ"פ איז מען שוין פערטיג?" (עם יום כיפור כבר סיימתם ???)

אם לא ישתנה האדם ברגע זה - שוב לא יתחלף לעולמו!!

פניו תשובה

רבי יעקב גלינסקי זצ"ל

וככל החזיון הזה, הן רואים אנו בבקשות "אבינו מלכנו": חטאנו לפניך, מרחפות עלינו זרות קשות, יש לבטל מחשבות שונאינו, ולהפך עצת אויבינו, ולסתום פיות משטינינו ומקטרגינו, למחות ולהעביר פשעינו וחטאותינו ולמחוק כל שטרי חובותינו...

ועוד מבקשים: מלא ידינו מברכותיך, מלא אסמינו שבע? !
אכן כן, כי אם נס – היד ה' תקצר? אם נס – אז עד הסוף!
אזי "תהא השעה הזאת שעת רחמים" – לכלות כל חטא עוון ופשע, "ועת רצון" – להשפיע כל השפעות טובות שבעולם!

כל תשא עון וקח טוב

ה'נודע ביהודה' כתב (צל"ח ברכות ד ע"ב) שהכתוב מעורר כאן את השבים בתשובה מיראה, שיתאזרו וישובו בתשובה מאהבה. וזהו: "שובה ישראל עד ה' אלוקיך" בתשובה מאהבה שתגיע עד כסא הכבוד (יומא פו ע"א). "כי כשלתך בעוונך", שהרי שבת בתשובה מיראה, שבה הזדונויות נעשו כשגגות, והעוונות ככשלונויות גרידא (יומא פו ע"ב). ועתה, "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'", אמרו אליו: כל תשא עוון וקח טוב". כלומר, בתחילה נעשו הזדונויות כשגגות, אך עתה בתשובה מאהבה יעשו הזדונויות כזכויות, ואז "תשא עון", ובמקומו "קח טוב", תחשיבו לנו כטוב וזכות. וזה מזכיר לי:

הרב מפוניבז' סיפר לי, שפעם התרים בבית כנסת עבור הישיבה. זה נתן לו דולר זה שניים, זה חמשה זה עשרה. הגיע לגביר אחד, והלה העניק בנדיבות מאה דולרים.

אמר: "ראה נא, עלי להחזיק ישיבה ובה מאות בחורים וכל הוצאות כלכלתם עלי, רואה אתה כמה מעט נותנים, ואין הקומץ משיב. אלא, הוסף על התרומה!"
תמה הגביר: "אחרים נתנו לך דולר ושניים, ולא בקשתם מהם יותר. ואני הענקתי מאה, תרומה מכובדת לכל הדעות, ודוקא כאן אינכם מרוצים?"

נענה הרב מפוניבז' ואמר: "הלא תבין, הם נתנו דולר ושניים. ואם הייתי מתבזה ומתחנן, היו נעתרים ומכפילים, ונותנים עוד דולר ושניים, עבור זה לא כדאי להתחנן. אבל אתה הענקת מאה, ואם אתחנן אולי תעתר ותכפיל ותוסיף עוד מאה – עבור זה כדאי לבקש"...

כמה נפלא. איזה חסד ה' הוא, שחטאנו ומרינו ובתשובתנו הפך לנו את הזדונויות לשגגות. עומד הנביא ומעטיר בדבר ה': 'בואו והכפילו, ותהפכו לזכויות'!...

"אבינו מלכנו, תהא השעה שעת רחמים ועת רצון מלפניך"

מה בין "שעת רחמים" ל"עת רצון"? אספר סיפור, ויביאנו להבנה. הרב מפוניבז' אמר לי בשעתו: "רבי יעקב, מימות עולם לא היתה סיעתא דשמיא לתורה, כמו בדורנו!"

קטונתי, מי אני שאחלוק. אבל להבין, צריך? הזכרתי דברי המאירי (בתחילת פרושו לאבות) שכתב שחכמי התלמוד היו אלפים ורובבות, והזכיר לדוגמה כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא.

הסביר: "גם אז, הלא דרשו (קהלת רבה ז, מ) 'אדם אחד מאלף מצאתי' (קהלת ז, כח), בנוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסים למקרא, יוצאים מהם מאה למשנה, ומהם יוצאים עשרה לגמרא, ומהם יוצא אחד להוראה. והיום, איכשר דרא: אותם אלף שנכנסים למקרא ממשיכים למשנה ומשם לגמרא, לא היה כן מימות עולם. זו סיעתא דשמיא מיוחדת!"

שאלתי: "מאחר והמדרש אומר שכן הוא נוהג שבעולם, וכך היה מדורי דורות, מה קרה שנשתנו בזמננו סדרי עולם?"

התרגש: "משום שהדבר היחיד שהקדוש ברוך הוא ערב לו, היא התורה! ככתוב: 'והיה כי תמצאון את רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפני לעד, כי לא תשכח מפי זרעו' (דברים לא, כא)! במשך כל הדורות שדבקו היהודים בתורה, התנהל הדבר על פי דרכו של עולם. אבל כיום, שהשתררה קרירות, חייב הקדוש ברוך הוא לדאוג, מפני הערבות. וכשהוא פועל, הרי זו במידה גדושה ושופעת!"

אמרתי: "יש לי להביא ראיה ליסוד זה, מגמרא מפורשת!"

נאות: "הבה ונשמע!"
אמרתי: "המשנה אומרת בסוף תענית, שביום הכיפורים ובט"ו באב היו בנות ישראל מחוללות בכרמים, ומי שלא היתה לו אשה היה נפנה לשם. והיו מחוללות קבוצות קבוצות. 'תנו רבנן, יפות שבהן מה היו אומרות, אין האשה אלא ליופי. מיוחסות שבהן אומרות תנו עיניכם במשפחה, לפי שאין האשה אלא לבנים. מכוערות שבהן מה היו אומרות: קחו מקחכם לשם שמים, ובלבד שתעטרונו בזהובים' (תענית לא ע"א)

"חוצפה שכזו! מיוחסות אינן, יפות אינן. זקוקות לנס כדי שמישהו יאות לחשוב אודותן. ועוד יש להן תביעה, נדוניה הגונה וסידור מלא, לא פחות...
"והתשובה, פשוטה: דוקא משום שזקוקות הן לנס, היד ה' תקצר?"

"אם נס, אז עד הסוף!"
והרב מפוניבז' נהנה כל כך!

שבת שובה

"שובה ישראל עד ה' אלוקיך" (הושע יד, ב)

כתוב במדרש רבה (וישב, ד) על הפסוק "וישב ראובן אל הבור", והיכן היה, היה בשקו ותעניתו. אמר לו הקדוש ברוך הוא מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה תחלה, חייך שכן בןך עומד ופותח בתשובה תחלה, ואיזה זה הושע, שנאמר (הושע, יד) שובה ישראל עד ה' אלוקיך.

הקשה הגאון ר' איצ'לה בלזר זצ"ל (כוכבי אור, עג), לכאורה יפלא מה החידוש שאמר הושע שובה ישראל, ונקרא שהוא פתח בתשובה תחלה, וכי הושע חידש את דבר התשובה, הלא הוא מפורש בתורה.

וביאר זאת בעמקות נפלאה, מנהג העולם שאם משהו גיף וקילל את אחד מגאוני וצדיקי הדור ומפורסם בכל העולם חסידותו, כאשר בא לבקש ממנו מחילה, הרי אינו מסוגל לראות את פניו ולהתנצל בפניו מפני הבושה, ואם יעשה זאת הרי בהכרח שזה על ידי כפייה על יצרו.

ואם כן על אחת כמה וכמה כשבאים לבקש מחילה מלפני מלך מלכו של עולם, כמה בושה צריכה להיות לאדם לומר חטאתי. אבל הרגשה זו של בושה הוא רק למי שיודע ומרגיש שהוא עומד לפני המלך ממש, אבל מי שאינו מרגיש כך, הרי הוא כמי ששולח מכתב לחבירו לבקש ממנו מחילה שאין בוש בכך. ובדורו של הושע היו צדיקים גדולים שהרגישו את הבושה ולא יכלו לעמוד ולבקש מחילה מלפני המלך, ולכן הקב"ה שלח את הושע שהיה נביא לומר להם שיחזרו בתשובה, וזו פעם ראשונה בתורה שהקב"ה מבקש מהאדם שיחזרו אליו, וזה מפחית את הבושה, וכמו שאם אותו אדם גדול היה קורא על ידי שליח את המגדפו שיבוא אליו, שעל ידי כך יקל מעליו לבקש ממנו מחילה, כמו כן הושע הנביא שהוא מביא את דבר ה' שקורא לחזור אליו, אם כן כבר יקל מעלינו לעשות תשובה.

שבת הגדול – שבת תשובה

בשנת תק"א נבחר הגאון הגדול בעל ה'פני יהושע' זצ"ל לרב הראשי בפרנקפורט, לאחר תקופה קצרה נאלץ הרב לעבור לווריימא בגלל מחלוקת שפרצה בעיר. הוא שהה שם כמה שנים, ובשנת תקי"ג ביקשו ממנו פרנסי העיר פרנקפורט לשוב לעיר.

לקראת שבת הגדול הוא הסכים לשוב אל העיר, ורצה לדרוש 'דרשת שבת הגדול', אך מתנגדיו, בעלי המחלוקת החציפו פניהם, והפריעו לו בדרשה.

אמר הפני יהושע: 'בתחילה חשבתי כי 'שבת הגדול' זו תהיה 'שבת תשובה' עבורכם, כי תשובו מחטאתכם אשר חטאתם נגדי, עתה אני רואה שזו תהיה 'שבת תשובה' עבורי, כי אני אשוב לעיר אחרת סמוך ונראה לפרנקפורט'. ואכן עבר לגור ב'אופנבוך' הסמוכה.

והנה הרב התאמץ בשארית כוחותיו, ובקול בוכים אמר בקול רם: שכחתי את הרמב"ם... אנכי שהייתי מפורסם ובקי בכל חדרי התורה, שכחתי מה שהרמב"ם אומר בהלכות תשובה, ראו מה סופו של האדם!...
הריני דוגמה חיה לפניכם, קחו ממני מוסר לחזור בתשובה בעוד מועד, בעוד בכוכם לעשות תשובה ולתקן, עד שלא יגיעו ימים, אשר תרצו להיזכר מה אתם רוצים ולא תזכרו מאומה!...

הרב התרגש מאוד ופרץ בבכי מר, וקהל האלפים שהיה באותו מעמד נסחף איתו לבכי גדול. וההתעוררות לתשובה היתה עצומה. ואמרו: יותר מה שפעל ר' יעקב כל ימי חייו – פעל בשבת שובה האחרונה לחייו (אוצרות התורה)

שיוכל לשאת לפני הציבור את דרשת "שבת שובה", כפי מנהגו עשרות בשנים.

עם התפרסם הידיעה כי הרב יישא דרשת "שבת שובה", "התכנסו ובאו לבית הכנסת אלפי אנשים לשמוע את דרשת ר' יעקב, אשר זמן רב לא השמיע את דרשותיו עקב מחלת השיתוק. אחרי שהעלוהו על הכסא לעבר הבימה, התחיל לדבר בקושי ובקול רפה: הרמב"ם אמר בהלכות תשובה...

לפתע נוכח לדעת כי הוא שכח את דברי הרמב"ם. ושוב הוא פתח ואמר: הרמב"ם... ושוב נשתתק, כי שכח אשר רצה לדרוש, לאחר שתיקה ארוכה ולאחר מאמצים לזכור דברי הרמב"ם, נוכח כי אכן הדברים נשכחו ממנו לחלוטין.

רבי יעקב יוזיף זצ"ל היה תלמיד ותיק של רבי ישראל מסלנט זצ"ל, והיה הראשון מבין גורי האר"י אשר יסד ישיבה על פי רוחו ושיטתו של רבו, אבי תנועת המוסר. בשנת תרמ"ח נתמנה ר' יעקב יוזיף לרב הכולל של ניו יורק. הוא עזב את עבודתו בוויילנה ונטה לגור בארה"ב, כאשר מגמת פניו להפיץ את תורת המוסר והיראה. תקוותו לעשות רבות למען היהדות הנאמנה בניו יורק התנפצה כזכויות על סלע.

יהודי ארה"ב היו עסוקים ראשם ורובם ב"לעשות כסף" ובהגדלת הרכוש ובתוספת של מותרות וחיי רווחה. מרב אכזבה ועגמת נפש הוא נפל למשכב וסבל משייתוק. למרות מחלתו ומצב בריאותו הלקוי, הוא ציווה ב"שבת שובה" שייבאו אותו על כסא לבית הכנסת, כדי

עשרת ימי תשובה

ועל כן נכנס המבקר לאחת המעליות במטרה להגיע אל יעדו.

כעבור רגע נשמע קול האזעקה, והתברר שאותו אדם לחץ על כפתור החרום שבמעלית. אנשי התחזוקה צאו אל המקום בדאגה, אך ראו כי הדלתות פתוחות וכי הכל תקין. "מדוע לחצת על הכפתור?" שאלו את האיש, והוא השיב: "מה זאת אומרת? המעלית אינה תקינה! אני צריך להגיע לקומה הארבעים ושלוש, והמעלית נשארה כאן, בקומת הקרקע!"

"רגע, לחצת על הכפתור של הקומה שלך?" "לא", אמר האיש, "אבל תעשה לי טובה, מה פתאום צריך ללחוץ על הכפתור...? וכי פעולה פשוטה כל כך בכוחה להביא אותי לגבהים? אם המעלית יכולה להעלות אותי, אינני מבין מה תתרום לחיצת הכפתור הקטנה שלי..."

ברור שאיש זה הוא שוטה מופלג. אם צריך ללחוץ, לוחצים. הרי עיניך הרואות שכך הוא הדבר!

עלינו להפנים שכך הוא הדבר עם עבודת התשובה. אנחנו עלולים להביט הגבהים הללו ועל התהליך של השיבה לאבינו אוהבינו, ולחשוב חלילה כי אין לדבר סיכוי – ועל כן לא נעשה מאומה. "הפעולה הקטנה שלנו לא תשנה כלום בין כך, ואם השם רוצה – הוא לא צריך את המאמץ הקטן שלנו..."

אבל זוהי טעות! הבורא יתברך מצפה שנלחץ על הכפתור, שנפתח פתח זעיר, ואז תנסוק המעלית בקלילות ונזכה לסייעתא דשמיא מעל לדרך הטבע! (אוצרותיהם אמלא)

הימים הללו: הרי כמעט כולם נכנסים לגדר 'בינונים' שתלויים ועומדים, ועד החתימה ניתן לשנות על ידי תשובה ותפילה, וריבוי מעשים טובים ומצוות בשמחה וטוב לבב.

ומי שאינו מבין עדיין את גודל הדחיפות, שיטה אוזנו לדברים ברורים שאומרים חז"ל בפסיקתא רבתי (פסיקא מ):

"אמר ישעיהו, 'ועוד בה עשירה ושבח והיתה לבער' (ו, יג) – אמר הקדוש ברוך הוא, בראש השנה אני דן את עולמי ובו הייתי צריך לגמור את הדין. ולמה אני תולה עד עשרה ימים? כדי שיעשו תשובה עוד... 'ושב ויהיה לבער' – שאם עשיתם תשובה באלו הימים, אפילו יש בכס עונות אני מבערם ומזכה אתכם. ואם לא עשיתם תשובה, הוו יודעים שדינכם מתפסק ביום הכיפורים".

הוא אומר, שזה הזמן לשנות את גזר הדין! זה הזמן להטיב את החתימה! עלינו לנצל היטב את הימים האלו, שלא יילכו חס ושלום לאיבוד.

בספר הזכרון לדמותו של הגאון הצדיק רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, משיגה ישיבת פוניבז', מביא תלמידו הגדול, הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל, ראש ישיבות הנגב, אמרה נפלאה להמחיש את המהות של עשרת ימי תשובה, ואת דברי חז"ל המפורסמים על בקשתו של הבורא יתברך מבניו אוהביו: "פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח שעגלו וקרונות נכנסות בו".

משל לאדם שנזדמן לעיר ניו יורק שבאמריקה, ונכנס לאחד מגורדי השחקים שבה. בבניינים רבי קומות אלו אי אפשר להגיע אל היעד ללא מעלית,

יש להבין ולהפנים את מהות הימים הללו שבין כסה לעשור. הרי ראש השנה הוא ראשית ומקור ליצירה חדשה של הבריאה, כמו שאומרים חז"ל במדרש שוחר טוב (תהלים קב, יח): "ועם נברא יהלל יי – וכי עתידה אומה אחרת להבראות...? רבנו אמרו, אלו הדורות שחיביין במעשיהם הרעים, ובאין ועושים תשובה ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים, ולפי שהם מחדשים את מעשיהם, הקדוש ברוך הוא בורא אותם בריה חדשה".

הביטוי של חז"ל מרעיש ממש – בריה חדשה! על ידי עבודה נכונה בימים הנוראים, יכול האדם לזכות לדף חדש לחלוטין, נקי וזך.

אלו דברים כפשוטם ממש, ולא מליצה. מה שהיה לפני ראש השנה אינו בטוח שיהיה לאחריו לטוב ולמוטב – האדם אינו אותו אדם!

אז על מה עובדים בימים אלו, עשרת ימי תשובה? על 'החזרה' שנכתב למעלה בראש השנה – אבל עדיין לא נחתם.

מרן הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל, ראש ישיבת ראדין, היה חוזר ואומר בכל שנה מחדש בשיחתו בתקופה זו: כאן בישיבה הכלל הוא שכל שנה צריך להרשם מחדש לישיבה, להיבחן מחדש, ואין שום ערובה למי שכבר היה כאן שיוכל להישאר. כך כל שנה אנחנו 'חותמים' עם בורא העולם על חוזה חדש, וצריך לעשות כל מה שאנחנו יכולים, כדי שהחזרה הזה יהיה טוב ומיטיב כמה שיותר. הסכם החיים, השפע הברכה וכל טוב לו אנו מצפים, נכתב כבר בראש השנה; אך הוא עדיין לא נחתם, ואפשר עוד לשפרו ולתקנו. וזאת עבודת

ומכאן תשובה לשאלתנו: שכן, כבר כתב הרמב"ם בספרו 'מורה נבוכים' (ח"ג, פנ"א), כי השגחת הבורא על האדם, קשורה ותלויה באמונה שיש לו בהשם יתברך. ככל שמקווה האדם ומייחל להשי"ת ואמונתו חזקה בו, בה במידה משיגה עליו השי"ת.

מעתה יתבאר הפסוק באופן נפלא, ע"פ דרכו של רש"י: 'חזקו ואמצו אל תראו ואל תערצו מפניהם' – אל לכם לחשוש מפני האומות בהם אתה עתידים להלחם, 'כי ה' אלוהיך הוא ההולך עמך לא ירפך' – הקב"ה שהולך עמך, מבטיחך לשמור עליך לבל תבוא, חלילה, לידי רפיון באמונתך בבורא, ולא להעמיד אותך בפני ניסיונות באמונה. או אז, מאחר שאמונתך ובטחונך בבורא יהיו חזקים, ממילא יתקיים בך גם 'ולא יעזבך' – הקב"ה ישיגה עליך לשמך ולהצילך מכל רע, ולא יעזוב אותך, שהרי השגחת הבורא על האדם תלויה במידת בטחונו בו.

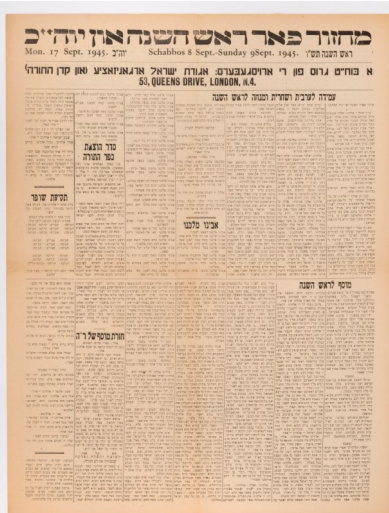
(רי"מ פרוינדליך - ללמדך)

המשך מעשה מוסר <<< מאודי שלא להסיח דעתי והשגתי ממצאות השם יתברך, ממש כדברי הנפש החיים'. כך

זכינו לראות לאורך כל המסע ניסים גלויים. "משעמדנו להגיע כבר סמוך לגבול, החל המתח להתרופף, ואני הרשיתי לעצמי להסיח לרגע את מחשבתי מדבקות בבורא יתברך שמו. ואז, צצו לפתע צמד חיילים גרמנים ועיכבו אותי. שבת לשים כל מעייני ומחשבותי, בדברי הנפש החיים, והנה באורח פלא, מיד כאשר חיזקתי את אמונתי ובטחוני בהשי"ת, נישא אליהם מפקדם והורה לשחררני, סיים הרב מבריסק להשיח את רשמי המסע.

הרי לנו, כי ככל שאדם מתחזק באמונתו והשגתו בקב"ה – זוכה הוא לקרבה ושמירה יתירה ממנו יתברך, אבל אם חלילה בטחונו מתרופף ונחלש – באותה מידה פוחתת השגחת ה' עליו.

גזי שנה

תמונות שונות מתקופת השנה, ובהם נראים כרטיס ברכה טרום השואה, מחזור יחודי שהודפס כעין עיתון גדול, עם סדר התפילות, במחנות העקורים אחרי השואה. ומחזור 'סדר זעקת השב'.

כמו"כ ניתן לראות לוחות שנה שנכתבו ע"י יהודיים בחנות הנאצים ימ"ש, ע"מ לשמר את לוח השנה היהודי.

יוצא לאור ע"י קיבוץ אברכים – "אוהל יוסף" – נובהרדוק

בית המדרש "בית מרים גיטל" מעלות דפנה 117 ירושלים

טל: 0533199720 דוא"ל: Ohelyosef1@gmail.com